

Referanser:

Arkivsak: 22/00477-18

Saksdokumenter:

Oversikt spesialprester og -diakoner
Veileder for visitas og besøk av kirkelig tjeneste i samfunnsinstitusjoner
Tunsberg revidert samarbeidsavtale mellom Universitetet i Sørøst-Norge og Tunsberg
1075234_1_1

Tilsyn med prester og diakoner i samfunnsinstitusjoner

Sammendrag

Med utgangspunkt i Kirkemøtets behandling av kirkens tjeneste i samfunnsinstitusjoner (KM 8/23) står Bispemøtet i et arbeid med å kartlegge og videreutvikle tilsynet med diakoner og prester i samfunnsinstitusjoner. I denne saken foreslås det å videreutvikle tilsynet gjennom å vedta en veileder for visitas/besøk av samfunnsinstitusjoner, utnevne en nasjonal koordinator blant biskopene for henholdsvis vigslete i helsesektoren og universiteter/høgskoler, samt etablere en stående ressursgruppe blant tjenestegruppene. Videre anbefales det å arbeide videre med å utforme standarder for samarbeidsavtaler, og å videre se på hvordan man kan styrke biskopens rolle ved tilsettinger av diakoner og prester på sykehus.

Forslag til vedtak

Bispemøtet har drøftet en systematisk videreutvikling av tilsynet med prester og diakoner i samfunnsinstitusjoner, og vedtar følgende

- Bispemøtet anmoder Kirkerådet om å utarbeide standarder for avtaler mellom Den norske kirke og henholdsvis fengsler og universitet/høgskoler.
- Veileder for visitas og besøk til kirkelig tjeneste i samfunnsinstitusjoner vedtas i tråd med føringer gitt i samtalen og implementeres i bispedømmene.
- Bispemøtet har dialog med profesjonsforeningene og tjenestegruppene vedrørende rutiner for å sikre biskopens rolle ved tilsettinger av prest og diakon på sykehus.
- Bispemøtet utnevner xxx biskop som nasjonal koordinator for vigslete i universiteter/høgskoler og xxx biskop som nasjonal koordinator for vigslete i

helsesektoren. Rollen som nasjonal koordinator utvikles i nært samarbeid mellom tjenestegruppene, og sekretariatene i Bispemøtet og Kirkerådet.

5. Bispemøtet vil bidra til fagutvikling for vigslete i samfunnsinstitusjoner, og stå i dialog med Kirkerådet og tjenestegruppene om hvordan dette best kan utvikles videre. Dette må ses i sammenheng med pågående arbeid med kompetanseutvikling i hele Den norske kirke.

Bispemøtet vil i større grad ta initiativ til at kompetanse hos vigslete i samfunnsinstitusjoner kan tilfalle andre deler av den kirkelige virksomhet.

6. Bispemøtet ber sekretariatene i Bispemøtet og Kirkerådet om, i samråd med de berørte tjenestegruppene, opprette en stående ressursgruppe som kan bistå Kirkerådet og Bispemøtet i oppfølging og videreutvikling av kirkens tjeneste i samfunnsinstitusjoner.

Saksorientering

Bakgrunn

Med utgangspunkt i Kirkemøtets behandling av sak om kirkens tjeneste i samfunnsinstitusjoner (KM 8/23), drøftet Bispemøtet tilsynet med diakoner og prester i slike institusjoner på sitt møte i februar 2024 (BM 8/24). I saken vedtok Bispemøtet følgende:

Bispemøtet har drøftet tilsynspraksis overfor diakoner og prester i samfunnsinstitusjoner.

Bispemøtet ønsker saken tilbake i et senere møte og ber sekretariatet om å:

- Utarbeide en fullstendig oversikt over prestestillinger og diakonstillinger i samfunnsinstitusjonene, innbefattet hvilken biskop som har tilsyn med dem.
- Utarbeide forslag til systematisk oppfølging av tilsynet.
- Legge fram til orientering eksempler på samarbeidsavtaler mellom Den norske kirke og samfunnsinstitusjoner

Den norske kirkes tjeneste i samfunnsinstitusjoner dreier seg primært om tjeneste i fengsler, universiteter og høgskoler, helsevesenet og Forsvaret. På grunn av Forsvarets særegne organisering og gitt at tilsynet for feltprester er plassert alene hos preses (jf. BM 07/24) og er regulert i egen avtale, er denne gruppen ikke inkludert i det videre saksfremlegget.

Videreutvikling av tilsynet for feltprester gjøres i direkte dialog mellom preses i Bispemøtet og Sjef for Forsvarets tros- og livssynskorps (FTLK). For de øvrige tjenestegruppene er det både sammenfall og ulikheter i tjenestene, noe som leder til at praksis ikke kan være lik for alle grupper. I det følgende saksfremlegget vil denne ulikheten reflekteres.

Oversikt over stillinger og avtaler

Vedlagt saksdokumentet ligger en oversikt over prester og diakoner i samfunnsinstitusjoner. Oversikten baserer seg på innhentet informasjon fra bispedømmekontorene til Kirkerådet, og fra profesjonsforeninger. Oversikten er ikke fullstendig, særlig ikke hva gjelder størrelse på stillingsprosenter ved enkelte institusjoner. Det har vist seg vanskelig å få kvalitetssikret alle deler av oversiktene, noe som synliggjør at Den norske kirkes tilstedeværelse i samfunnsinstitusjoner både er omfattende og kompleks i sin organisering. Bispemøtets sekretariat vil, sammen med Kirkerådet, arbeide videre for å kvalitetssikre oversikten.

Kirkerådet har gjort et stort arbeid med å samle inn gjeldende avtaler fra bispedømmene, og det er stor variasjon i om det foreligger samarbeidsavtale mellom Den norske kirke og

institusjoner som har prestedtjeneste, og hva en slik avtale regulerer. Dette skyldes blant annet ulik organisering, hvor noen stillinger er finansiert i samarbeid mellom Den norske kirke og institusjonen, mens andre steder er avtalen begrenset til HMS-tiltak.

De fleste avtalene som foreligger, er signert av stiftsdirektører. Det er dermed et spørsmål hvor direkte involvert Bispemøtet og biskopene skal være med tanke på utarbeidelse og inngåelse av slike avtaler. Det meste av innholdet er ikke direkte knyttet til biskopens tilsyn, men til regulering av arbeidsforhold slik som HMS, fysiske kontorlokaler mm. Samtidig må tilsyn være tilstrekkelig tematisert i inngåtte avtaler, og avtalene må stadfeste at alle prester knyttet til Den norske kirke og med sin vigsling derfra står under tilsyn av biskop. For prester og diakoner ved sykehus vil tilsynet være den eneste formelle forbindelsen til Den norske kirke. Dette gjør at i den grad det utarbeides avtaler med disse, vil regulering av tilsynet være det primære anliggendet.

Det anbefales at Bispemøtet sender en henstilling til Kirkerådet om å utarbeide standardavtaler som kan gjelde for henholdsvis fengsler og universitet/høgskoler. For samarbeidsavtaler med sykehus foreslås det at dette inngår i et arbeid om å styrke relasjonen til helsesektoren, jf. punkt nedenfor om biskopens rolle ved tilsetting av sykehusprester og -diakoner og etablering av en nasjonal koordinator blant biskopene med et særlig blikk for helsesektoren.

Systematisk oppfølging av tilsynet

Det videre saksfremlegget dreier seg i hovedsak om punkt to i Bispemøtets vedtak fra februar 2024, om en systematisk oppfølging av tilsynet. På bakgrunn av samtale i Bispemøtet og dialog med tjenestegruppene, foreslås det å utvikle tilsynet gjennom å tydeliggjøre praksiser knyttet til:

- Visitaser/besøk
- Tilsettinger
- Nasjonal koordinering
- Fagutvikling
- Dialog og samarbeid med tjenestegruppene

Visitaser/besøk

Visitaser er et kjerneelement i biskopens tjeneste, og det utføres visitas overfor alle kirkelige medarbeidere. For prester og diakoner i samfunnsinstitusjoner antar visitasen en annen form enn i menighetene, ettersom det er de vigslertes tjeneste og ikke virksomheten som sådan som er omfattet av tilsynet. Selv om biskopen ikke har tilsyn med virksomheten, er direkte kontakt mellom biskop og ledelse ved institusjon et viktig kontaktpunkt for å forankre kirkens tilstedeværelse i institusjonen og om hvordan dette best håndteres i et livssynsåpent samfunn. For å synliggjøre dette skillet kan man derfor omtale det som visitas av den vigslerte og besøk av institusjonen.

For biskopen er visitas med diakoner og prester i samfunnsinstitusjoner viktig fordi det forankrer tjenesten som gjøres i samfunnsinstitusjonene i Den norske kirkes helhetlige arbeid. De vigslerte i samfunnsinstitusjonene er i tjeneste på vegne av Den norske kirke, og det må derfor sikres både nødvendig støtte og legitimitet fra biskopen og kirken til den tjenesten de står i, samtidig som tjenestegruppene også har identitet som en del av kirkens oppdrag. Tjenesten i institusjonene har sitt utgangspunkt i kirkens oppdrag, ikke i den enkeltes særlige kompetanse. Samtidig sikres legitimiteten til kirkens nærvær i institusjonene nettopp av tiltro til tjenestegruppenes kompetanse. Sammenhengen mellom kirkens oppdrag og tjenestegruppenes kompetanse er derfor essensielt for Den norske kirkes plass i institusjonene.

Biskopens direkte dialog med institusjonene løftes fram av tjenestegruppene som viktig, og er sentral for å styrke tjenestenes rom og legitimitet ved institusjonene. Spesielt nevnes protokoll i jevnbyrdighet ved møter; når biskopen gjester institusjonen, vil det være rektorat/ledelse ved campus, fengselsleder og ledelse ved sykehus/sykehjem som biskopen møter.

Et tredje element ved visitas av tjenesten ved samfunnsinstitusjoner vil være å få bedre oversikt og statistikk vedrørende det arbeidet tjenestegruppene gjennomfører. Gjennom visitasjon kan dette sikres at fanges opp og inkluderes i kirkens systemer. Dette bidrar til økt kunnskap og videre sikring av legitimiteten til arbeidet. Det bør her utvikles systemer på hva og hvordan man rapporterer. En mulighet vil være at man årlig rapporterer på hvor mange gudstjenester/andakter det har blitt gjennomført på institusjonen, og hvor mange som deltok. Videre bør det rapporteres om hvor mange samtaler som har blitt gjennomført av prestetjenesten ved institusjonen. Formålet med en slik rapportering vil primært være å synliggjøre relevansen av tjenesten og gjøre arbeidet bedre kjent i kirken og samfunnet. Det bør unngås å gjøre rapporteringsregimet for omfattende, og skjema bør utvikles i samarbeid med tjenestegruppene og statistikkansvarlige i Kirkerådet.

Gitt at vigslete tilsatte i fengsler og ved de fleste universiteter/høgskoler er ansatt i bispedømmene vil sikring av informasjon og oversendelse av statistikk kunne pålegges de tilsatte. Dette er ikke tilfelle for vigslete som gjør tjeneste i helsevesenet (med unntak av enkelte sykehjem). Det forutsettes derfor at det gjøres tydelige avtaler med diakoner og prester ved sykehus/sykehjem om hvordan man rapporterer på tjenesten som gjøres.

Visitasreglementet tilsier at visitas skjer i lokalmenigheter minst hvert 8. år. Ettersom det livssyns åpne samfunn er i kontinuerlig utvikling, er det nødvendig at frekvensen av visitas/besøk i samfunnsinstitusjonene skjer hyppigere. Hvor hyppig som er nødvendig, og praktisk mulig, avgjøres av ulike faktorer, særlig geografi. I de fleste bispedømmer og ved de fleste institusjoner er det gode rutiner for hvordan dette skjer. Alle biskopene bør samtidig kvalitetssikre at det er gode rutiner som er tilfredsstillende både for biskopen og for tjenestegruppene ved alle institusjoner hvor prester og diakoner fra Den norske kirke gjør tjeneste. En mulighet er å fastsette årlige eller biennale besøk der dette er gjennomførbart.

Frekvensen av besøk/visitas henger også sammen med type institusjon. Der sykehusprester og -diakoner ikke har noen arbeidsrettslig tilknytning til Den norske kirke, er fengsels- og studentprester tilsatt i bispedømmene og står under ledelse av prost. Dette innebærer at den løpende oppfølgingen av disse skjer av prost. Dette kan bidra til at behovet for besøk/visitas reduseres noe, men forutsetter samtidig da at prostene som har samfunnsinstitusjoner i sitt prosti har en særlig kompetanse for å sikre god oppfølging av de tilsatte.

Det anbefales at visitas/besøk av samfunnsinstitusjonene gjøres uavhengig av visitas av soknet hvor institusjonen er geografisk lokalisert. Enkelte institusjoner har lokasjoner som går på tvers av bispedømmegrensene. Det vil her kunne være tilsatte som har tjenestested i flere bispedømmer. Det forutsettes at det avgjøres lokalt hvilken biskop som da har det formelle tilsynsansvaret.

Det foreslås at det vedtas en veileder for visitas og besøk av kirkelig tjeneste i samfunnsinstitusjoner, som i praksis kan fungere som et vedlegg til gjeldende visitasreglement. Utkast til en slik veileder ligger vedlagt.

Tilsetninger og kollas

Ettersom vigslete som gjør tjeneste i fengsler og på universiteter/høgskoler er tilsatt i Den norske kirke, følger tilsettingspraksis personalhåndboka til Den norske kirke. Det anses derfor ikke nødvendig å drøfte tilsettingspraksis for disse i denne omgang.

For vigslete som er tilsatt dirkete på institusjonene bør det derimot tydeliggjøres hva biskopens rolle i kraft av tilsynsfunksjonen bør være. Dette gjelder primært sykehus, men omfatter også enkelte private høgskoler.

Tilsetting av sykehusprester ble i 1980 overført fra Kirke- og undervisningsdepartementet til sykehuseierne, som på den tiden var fylkeskommunene. Prost og biskop skulle fortsatt

uttale seg forut for tilsetting¹. Denne praksisen har imidlertid forsvunnet, trolig i forbindelse med etableringen av helseforetakene på begynnelsen av 2000-tallet. Det er i dag ikke en enhetlig prosedyre for hvordan biskopen er påkoblet tilsettingsprosessene.

I forkant av at denne saken løftes opp i Bispemøtet, har det vært møte mellom Bispemøtets sekretariat, Presteforeningen, Fagforbundet TeOLOgene, Diakonforbundet samt representanter for tjenestegruppen. Gjennom dette møtet ble det tydelig at en standardisering av hvordan biskopen er påkoblet disse tilsettingsprosessene er en komplisert sak som krever tid og modning for å kunne etablere. Sentralt i en slik prosess er å styrke båndene og samhandling mellom kirken og helsevesenet. Det anbefales derfor at dette arbeidet kan følges opp av en nasjonal koordinator for prester og diakoner i helsesektoren, i samarbeid med tjenestegruppene og profesjonsforeningene.

Nasjonal koordinering

Utredningen *Kirkelig tjeneste i samfunnsinstitusjoner* ble det oppfordret til å vurdere om en biskop burde få et særskilt koordinerende ansvar for henholdsvis diakoner/prester i helsesektoren og universiteter/høgskoler. I forkant av Bispemøtet i februar 2024 ga de berørte grupper uttrykk for at dette kunne være tjenlig, men at det ikke måtte gå på bekostning av lokal biskops tilsynsansvar og dialog med de enkelte institusjoner.

I Bispemøtets samtale ble de samme hensynene vektlagt. Det foreslås derfor å utnevne nasjonal koordinator for disse to gruppene med begrensete oppgaver og mandat. Primært vil en nasjonal koordinator ha følgende oppgaver:

- Et særlig ansvar for å sette seg inn i og opparbeide nødvendig kompetanse innenfor området.
- Etablere og stå i dialog med nasjonale organer og myndigheter vedrørende tjenesten på et overordnet nivå.
- Følge opp, på nasjonalt nivå, biskopenes ansvar for den faglige utviklingen av tjenestegruppen, i samarbeid med Kirkerådet.
- Håndtere mediasaker vedrørende tjenesten på nasjonalt nivå.
- Bistå og støtte lokal biskop dersom det skulle etterspørres

Alle biskopene må ha tilstrekkelig kompetanse innenfor sine ansvarsområder. Ettersom alle biskopene har tilsyn med vigslete både i fengsler, universitet/høgskoler og sykehus/sykehjem, har alle en kompetanse uti fra de erfaringene og den virkelighet de står i.

Samtidig vil de ulike tjenesteområdene stadig være preget av reformer og prosesser som griper over de geografiske bispedømmene. At én biskop har et særlig ansvar for å følge opp utviklingen med et nasjonalt perspektiv kan bidra til at Dnk i større grad er påkoblet utviklingen på et tidlig tidspunkt. En nasjonal koordinator vil videre kunne være et bindeledd mellom biskopskollegiet og de enkelte tjenestegruppene.

Slik preses i dag har årlige møter med Kriminalomsorgen nasjonalt, vil en koordinerende biskop for henholdsvis vigslete ved sykehus/sykehjem og universiteter/høgskoler måtte etablere kontakt med en motpart som i større grad har et nasjonalt overblikk enn de enkelte institusjonene. Ettersom de enkelte læresteder og sykehus har større autonomi og strukturene i disse er mer desentralisert enn i kriminalomsorgen, er det ikke gitt hva som er det naturlige kontaktpunkt. Ved en etablering av en biskop med et nasjonalt koordinerende ansvar, vil Bispemøtets sekretariat bidra til å etablere en slik kontakt. For universitet/høgskolesektoren fremstår Universitets- og høgskolerådet, Direktoratet for høyere utdanning og kompetanse og Kunnskapsdepartementet som mulige kontaktpunkt, mens det for helsesektoren trolig vil være Helsedirektoratet og Helse- og omsorgsdepartementet.

Fagutvikling

---

¹ Aschim, Per Kristian. «Fra statskirkelig anstaltprest til spesialprest i livssynsåpent samfunn», i Aschim og Johannessen (red.) *Spesialprest i et livssynsåpent samfunn*. (Cappelen Damm, 2023) s. 64

Det pågår et arbeid i Kirkerådets sekretariat med kompetanseutvikling for tilsatte i Den norske kirke. Ansvar for kompetanseutvikling ligger hos arbeidsgiver, men biskopen har gjennom sin tilsynsrolle også et ansvar for å sørge for at de vigslete gis mulighet til faglig utvikling for på denne måten å holde de forpliktelsene som er lovet gjennom vigslingsløftene.

Slik dagens organisasjonskart ser ut, er biskopen arbeidsgiver for både fengselsprester og studentprester. På bakgrunn av vedtak i Kirkemøtet, har Kirkerådets sekretariat påtatt seg et ansvar for fagutvikling for disse to tjenestegruppene, og er i dialog omkring fagsamlinger for disse. For vigslete i helsesektoren er det foreløpig ikke igangsatt et arbeid omkring dette. Det er på nåværende tidspunkt for tidlig å forsøtte hvordan en fremtidig organisering av etter- og videreutdanning i Den norske kirke vil se ut. Samtidig anses det som nødvendig at biskopene er knyttet til dette på en særlig måte, hvor biskopene gis en rolle som kirkelige ledere med et helhetsansvar for kirkens liv og lære. I dette ligger det en forutsetning om at alle vigslete, også de som har sitt virke i samfunnsinstitusjoner, inkluderes.

For vigslete i helsesektoren har kirken færre virkemidler, rettigheter og forpliktelser for fagutvikling ettersom disse i all hovedsak er tilsatt på institusjonen. Samtidig vil fagutvikling være en måte å sikre en nær relasjon mellom tjenestegruppen og biskopene, og kirken som helhet. Den norske kirke kan, i dialog med tjenestegruppen, se på hvordan dette best mulig kan organiseres og finansieres. Det vurderes slik at om kirken kan stille med økonomi for denne gruppen, vil også muligheten for å bidra til å gi retning for fagutviklingen være større.

Fagutvikling handler ikke bare om å styrke tjenestegruppene i samfunnsinstitusjoner, men også om hvordan øvrige deler av kirken kan dra nytte av den særlige kompetansen som ligger i disse tjenestene. På den ene siden har disse en erfaring og kompetanse inn mot sjelesorg og møte med mennesker i livskrise, på den andre side har de også en erfaring av å være kirke i et livssynsåpent samfunn på en annen måte enn hovedvekten av det kirkelige arbeid. Den norske kirke har et potensiale i å dra større vekslers på den kompetansen som allerede ligger i organisasjonen, og biskopen kan gjennom sitt helhetlige ansvar bidra til at ulike kompetansmiljøer kan overføre kunnskap til hverandre.

Dialog og samarbeid med tjenestegruppene

Biskopenes tilsyn er ikke en enveiskommunikasjon, men baseres på at både den som har tilsynsansvar og den som står under tilsyn har en gjensidig forpliktelse på kirkens oppdrag, lære og hverandre. Å videreutvikle både tilsynet og de enkelte tjenestene fordrer derfor tett dialog og samarbeid. Et nært samarbeid bidrar til å øke kompetansen hos biskopene til å bedre kunne støtte opp under tjenesten som gjøres og holde den tjenesten som gjøres nær kjernen i Den norske kirkes vesen og oppdrag.

Kirkerådet og Bispemøtet har i dag flere utvalg som bidrar til utviklingen og fremdrift i kirkens arbeid. Et slikt stående utvalg finnes ikke for tjenesten i samfunnsinstitusjonene. Kirkerådet har arbeidsgrupper som arbeider frem fagsamlinger og Presteforeningen har tradisjonsrike og kompetente fagutvalg for de enkelte tjenestene. Det er allikevel usikkert om disse utvalgene dekker de behov som ligger for å kunne gjøre en samlet kirkelig innsats for alle.

På bakgrunn av dette foreslås det å opprette et permanent utvalg for kirkens tjeneste i samfunnsinstitusjonene, bestående av alle tjenestegrupper. Utvalget må også være uten særlig bindinger til ett profesjonsforbund eller vigslet tjeneste. Det bør ha et bredt fokus inn mot feltet og kunne bistå Kirkerådet og Bispemøtet i å identifisere utfordringer og muligheter, og se hva som best løses i fellesskap og hva som med nødvendighet er sektorspesifikt.

Det foreslås ikke på dette tidspunkt å utforme et bestemt mandat eller sammensetning, men at Kirkerådet og Bispemøtet sekretariater, i samråd med tjenestegruppene, arbeider videre med en hensiktsmessig organisering av en slik ressursgruppe.

Gitt at ressursgruppen skal ha en bred tilnærming til saksfeltet, bør også feltpresttjenesten inkluderes i et slikt utvalg.

Økonomiske/administrative konsekvenser

Det forventes at noen sider av denne saken har økonomiske konsekvenser. Opprettelsen av en ressursgruppe kan medføre noe møtekostnader, men det kan primært legges opp til digitale møter av hensyn til økonomi og reisetid. Videre vil etablering av en biskop som nasjonal koordinator kunne innebære noe reisevirksomhet til nasjonale fagsamlinger for tjenestegruppene og til møter med nasjonale myndigheter. Dette er utgifter som kan løses innenfor gitte budsjettammer.